

ELS PROGRAMES D'IMMERSIÓ I DE CATALÀ PROGRESSIU

**Carme Oriol i Robert M. Gilibert. Professors de l'Ensenyament de Mestres
 Albert Pallarés i Sol Roca. Professors del C.P. «Sant Salvador». Tarragona**

L'Escola Pública «Sant Salvador» del barri de Sant Salvador de Tarragona és l'única escola d'EGB existent al barri. Es troba en un context social majoritàriament castellanoparlant, de forma que la llengua d'ús dels alumnes a l'inici de l'escolaritat és majoritàriament la castellana. El nombre d'alumnes que actualment tenen com a llengua habitual el català, en començar l'escolaritat, gira al voltant d'un 10%.

L'escola de «Sant Salvador» va iniciar el procés de normalització lingüística el curs 1980-81, tres anys abans de la promulgació de la Llei de Normalització Lingüística (7/1983, de 18 d'abril), i va esdevenir, així, la primera escola pública del Tarragonès que començava l'ensenyament en català. Aquell primer curs, es va crear la línia d'ensenyament català al costat de la línia d'ensenyament en castellà, única fins llavors al centre.

Els professors del centre, especialment els dels primers nivells, van treballar amb entusiasme per oferir un bon ensenyament en la nova línia que començava. Els resultats van ser bons i els professors van aconseguir de guanyar-se la confiança dels pares. Així, a l'inici del curs 1983-84, l'opció de les famílies, en el moment de matricular els seus fills a primer curs de parvulari, va fer possible de formar dos grups per realitzar l'aprenentatge en català i un en castellà. Aquesta proporció entre les dues línies d'aprenentatge es va mantenir fins al curs 1991-92, curs en el qual tots els alumnes van iniciar la seva escolaritat en català. Sobre el procés de catalanització progressiva de l'escola vegeu els treballs de Blanco, A. i altres (1991).

Durant el curs 1983-84, l'escola va elaborar un Projecte de Normalització Lingüística que es plantejava, com un dels objectius primordials, l'organització del procés d'aprenentatge de les llengües catalana i castellana al llarg dels diferents cursos de l'EGB.

El procés d'aprenentatge de les dues llengües determinava, així mateix, la coexistència en el centre de dos programes d'aprenentatge diferents en el camí cap a la normalització lingüística: uns alumnes seguien un programa d'immersió mentre que els altres seguien un programa de català progressiu. El grup d'immersió (GI) estava format per alumnes catalanoparlants i alumnes

castellanoparlants que realitzaven l'ensenyament en català. El grup de català progressiu (GCP) estava format per alumnes castellanoparlants que realitzaven l'ensenyament en castellà però que tenien la llengua catalana com a matèria d'estudi i com a llengua de les àrees de Ciències Socials i Naturals. Al mateix temps, es procurava que tots els alumnes vegessin la llengua catalana com la llengua de relació a l'escola.

Els mestres havien observat que els alumnes tenien un nivell acceptable de llengua castellana, però que presentaven deficiències importants en llengua catalana, sobretot en l'expressió oral. Per això, l'objectiu fonamental era aconseguir que tots els alumnes assolissin un bon nivell de llengua catalana en acabar l'EGB, per tal que es complís així allò que disposa la Llei de Normalització Lingüística en el seu article 14.4: "Tots els infants de Catalunya, qualsevol que sigui llur llengua habitual en iniciar l'ensenyament, han de poder utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final dels estudis bàsics".

Però aquesta apreciació dels mestres calia valorar-la objectivament; pertant, com que el curs 1987-88 acabaven 6è d'EGB els primers alumnes que realitzaven programes d'aprenentatge diferents, era el moment de valorar els resultats obtinguts amb l'aplicació del Projecte de Normalització Lingüística. Per fer-ho, es van elaborar unes proves de llengua que permetessin veure quins havien estat els nivells assolits pels alumnes en els dos programes d'aprenentatge.

Metodologia per a l'elaboració de les proves

Les proves es van construir d'acord amb els objectius que contenien les programacions de llengua de 6è d'EGB del centre. Estaven pensades per valorar els diferents aspectes que havien de configurar la competència lingüística dels alumnes de 6è: expressió oral, comprensió oral i escrita, lèxic, morfosintaxi, fonètica, ortografia, velocitat lectora i expressivitat en la lectura.

Per a la valoració de l'expressió oral, els alumnes havien d'explicar el que els suggeria una historieta muda que se'ls presentava, després d'haver mirat les vinyetes

durant uns minuts i d'haver pensat un moment sobre la resposta que volien donar. Per a la comprensió oral, els alumnes havien de respondre a les preguntes que se'ls formulava sobre un text que el professor havia llegit prèviament. Per a la comprensió escrita, l'alumne llegia el text, i després se li formulaven una sèrie de preguntes que havia de contestar sense tenir el text al davant.

En el bloc de lèxic els alumnes havien de respondre qüestions sobre formació de derivats, sinonímia i antonímia, i coneixement de frases fetes. El bloc de morfosintaxi presentava ítems sobre la flexió de gènere i nombre, morfologia verbal, pronominalització, concordança entre els diferents elements de l'oració, i puntuació. En el bloc de fonètica es valoraven els trets diferencials existents entre la fonètica catalana i la castellana. El bloc d'ortografia valorava l'escriptura correcta de paraules que contenien totes les dificultats ortogràfiques que els alumnes de 6è havien de conèixer. Els alumnes havien d'escriure, al dictat, les paraules que mancaven en un text incomplet que se'ls presentava. Per a la lectura, es va triar un text en el qual hi havia diversos signes de puntuació per tal que, a més de mesurar la velocitat lectora, es pogués avaluar l'expressivitat en la lectura (realització de pauses i entonació).

Les proves es van passar a dos grups d'alumnes de 6è; un havia seguit el programa d'immersió i l'altre el programa de català progressiu. No es van considerar els alumnes repetidors, ja que es volia observar el nivell de llengua assolit en alumnes que havien seguit amb regularitat tots els cursos d'EGB fins a 6è. Les proves es van passar en dies diferents per tal de no produir un cansament excessiu

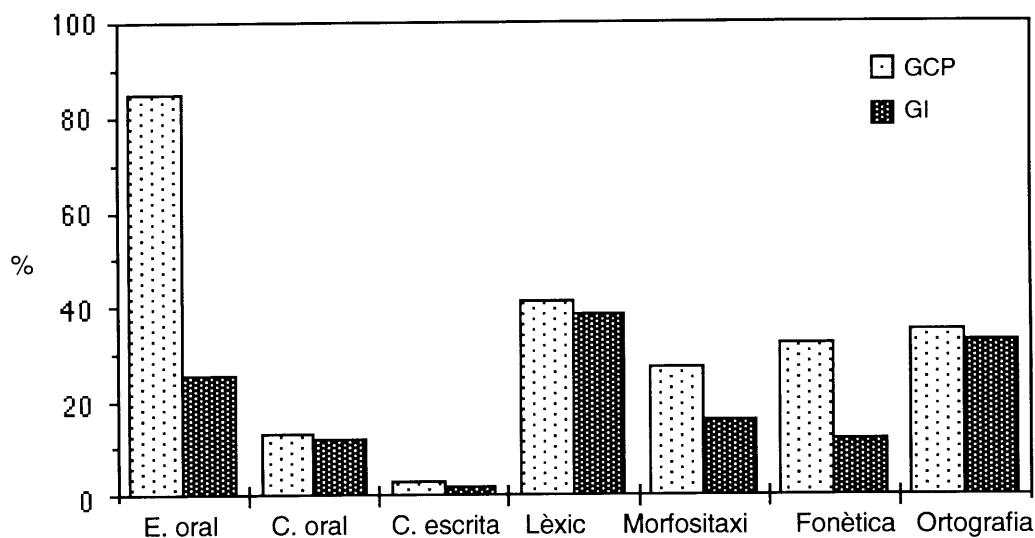
en els alumnes. Finalment, en l'elaboració dels resultats, es van considerar només els alumnes que havien contestat tots els qüestionaris.

No es va poder aconseguir que una mateixa persona passés i corregís tots els ítems de les proves, pertant hi van intervenir diversos professors del centre. Ara bé, és va seguir el criteri que un mateix professor passés els mateixos ítems a tots els alumnes i també que els corregís aquest mateix professor. Així, les condicions per a la realització de la prova i el criteri de correcció eren els mateixos per a tots els alumnes.

Els criteris de correcció i valoració de les proves van ser els següents:

- Es van comptabilitzar els errors comesos pels alumnes en tots els aspectes de la prova excepte en el de velocitat lectora.
- La velocitat lectora es va comptabilitzar en paraules llegides per minut. Es descomptaven els errors de lectura (com omissió de paraules, transposició de síl·labes o no realització de les pauses corresponents a la puntuació) però no es van tenir presents els errors de fonètica.
- Es van utilitzar puntuacions diferents per mesurar determinats aspectes de les proves, d'acord amb les característiques concretes dels exercicis presentats.

Per facilitar la comparació dels resultats, s'han utilitzat els resultats globals per a cada aspecte de les proves i, a més, s'han transformat tots els components corresponents a les diferents valoracions utilitzades en una escala de percentatges. L'únic component que no varia és el de velocitat lectora.

Gràfic 1. Comparació dels errors realitzats en el GCP (Grup de català progressiu) i en el GI (Grup d'immersió) en la prova de llengua catalana, presentats en percentatge.

Anàlisi dels resultats

El gràfic 1 mostra el nombre d'errors comesos pels alumnes en la prova de llengua catalana. S'observa que en l'expressió oral les diferències entre els dos grups són considerables, ja que els alumnes del GCP fan més del triple d'errors que els del GI.

En els apartats de comprensió oral i escrita, el nombre d'errors comesos pels dos grups és molt semblant. S'observa, però, que els dos grups cometen més errors en comprensió oral que en comprensió escrita, a causa, potser, dels perills de distracció i de manca de concentració dels alumnes quan reben missatges orals.

En l'apartat de lèxic els dos grups realitzen bastants errors, tot i que no hi ha diferències significatives entre els grups. Amb tot, cal fer notar que tant en l'apartat de lèxic com en el d'ortografia, els alumnes del GCP havien treballat anteriorment, a classe, exercicis molt similars als de la prova, mentre que els alumnes del GI no.

En morfosintaxi, les diferències entre els dos grups són significatives. Els ítems que més desequilibren els grups són els referits a la morfologia verbal i, en segon ordre d'importància, hi ha la concordança entre els elements de la frase.

En fonètica, hi torna a haver diferències importants entre els dos grups. Pel que fa al sistema vocàlic, les majors diferències entre els grups es donen en la distinció del timbre vocàlic de la "e" i en el de la "o". Les diferències en la realització del so corresponent a la vocal neutra són menors entre els dos grups, però en aquest cas, tots dos grups fan bastants errors. No hi ha, en canvi, problemes per a la realització del fonema /u/ corresponent a la grafia "o" en sílaba àtona, en cap dels grups. En el sistema consonàntic, hi ha diferències significatives entre els dos grups en la realització dels fonemes alveolars fricatius i dels palatals fricatius, tant sords com sonors. En canvi, en els emmudiments de fonemes a final de mot, els grups es comporten de forma semblant i presenten pocs errors.

En ortografia, l'important nombre d'errors que es dona en els grups vindria motivat per la dificultat d'aquest aspecte tan arbitrari de la llengua, sobre el qual s'hauria de seguir insistint en cursos posteriors.

Pel que fa a la velocitat lectora, el GCP llegeix 140 paraules per minut mentre que el GI en llegeix 127. Aquest és l'únic aspecte en què el GCP presenta un rendiment superior al del GI; tanmateix, cal tenir en compte que no es van comptabilitzar els errors de fonètica. Per tant, si bé en el GCP la lectura es realitza de forma més ràpida, la seva qualitat és inferior a la del GI.

El gràfic 2 mostra el nombre d'errors comesos pels alumnes en la prova de llengua castellana. En l'expressió oral els dos grups cometen molt pocs errors. L'única diferència entre els grups es troba en el fet que els alumnes

del GI intercalen, en alguna ocasió, mots catalans quan s'expressen en castellà. S'observa també que el GCP presenta més errors en la comprensió oral de la llengua que el GI mentre que en la comprensió escrita es dona el cas contrari.

En l'apartat de lèxic, el GI comet més errors que el GCP. Les diferències més importants es donen en la utilització de sinònims i en la precisió en el significat. El GI té, per tant, un bagatge lèxic menor que el GCP, en llengua castellana.

En morfosintaxi, el GI també comet més errors que el GCP. Només hi ha un aspecte en què el GI es mostra més competent i és en el de la morfologia verbal.

En fonètica, els errors que comet el GCP es produeixen únicament en la pronúncia de la consonant palatal "ll" en diverses posicions sil·làbiques. El GI, en canvi, no presenta problemes en aquest punt i presenta, per tant, una fonètica més correcta en llengua castellana que no pas el GCP.

En ortografia els dos grups cometen bastants errors, tot i que el GI en comet més. Aquest aspecte es confirma, per tant, com un dels més difícils de resoldre per la seva component arbitrària.

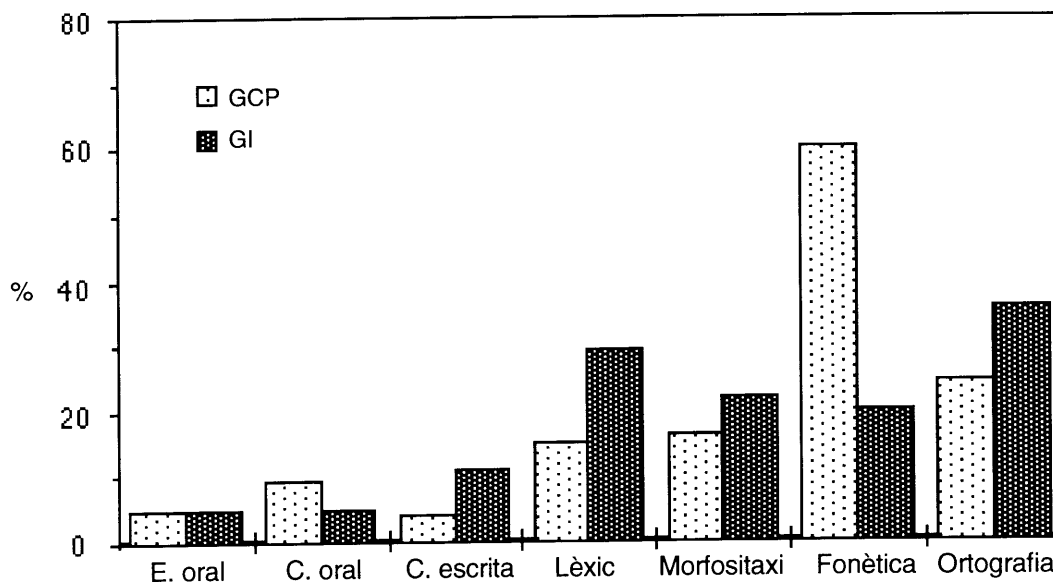
Quant a la velocitat lectora, el GCP llegeix 152 paraules per minut mentre que el GI en llegeix 120. El GCP disposa, per tant, d'una millor mecànica lectora. La interpretació que se'n deriva pot ser la següent: com que la llengua castellana presenta menys dificultats que la catalana pel que fa als enllaços so-grafia, els alumnes que tenen com a llengua base d'aprenentatge el castellà poden haver assolit una major rapidesa lectora en llengua castellana en els primers estadis d'adquisició del codi escrit de la llengua.

Conclusions

Els alumnes del GCP, si bé tenen una comprensió oral i escrita en llengua catalana adequada, presenten moltes dificultats en expressió oral, fonètica i morfosintaxi. S'observa que en els aspectes íntimament lligats a l'ús oral de la llengua, el GCP presenta un nivell notablement inferior al del GI. El GI té més capacitat per utilitzar la llengua catalana amb normalitat i està, per tant, més preparat per realitzar els seus estudis posteriors en català.

Pel que fa al coneixement de la llengua castellana, els dos grups presenten també un nivell acceptable. En aquest cas, s'observa que, en els aspectes relacionats amb l'ús oral de la llengua com són l'expressió i la comprensió oral, els dos grups es mostren molt competents, tot i que el GCP presenta un nivell una mica inferior al del GI en comprensió oral. El GCP es mostra, també, menys competent que el GI en fonètica.

En els aspectes més directament vinculats a l'activitat escolar: lèxic, morfosintaxi i ortografia, cada grup mostra un rendiment superior en la llengua base d'aprenentatge,

Gràfic 2. Comparació dels errors realitzats en el GCP (Grup de català progressiu) i en el GI (Grup d'immersió) en la prova de llengua castellana, presentats en percentatge.

la qual cosa posa de manifest la importància que té el treball escolar pel que fa a la correcció i l'ampliació del codi d'una llengua. Les diferències mínimes entre els dos grups, pel que fa als aspectes de lèxic i d'ortografia de la prova de llengua catalana, s'atribueixen al fet que els alumnes del GCP havien practicat exercicis similars als de la prova amb anterioritat.

El programa d'immersió es mostra molt més eficaç que el programa de català progressiu per a la normalització lingüística dels alumnes de l'escola, perquè, si bé els alumnes del GI es mostren competents per seguir l'escolaritat en qualsevol de les dues llengües d'aprenentatge, els alumnes del GCP presenten una evident descompensació pel que fa a l'ús de la llengua catalana.

La situació actual

Com que amb el programa d'immersió els alumnes assolien millors resultats que amb el programa de català progressiu, el curs 1991-92, coincidint amb la incorporació de l'escola al Pla Intensiu de Normalització Lingüística del Tarragonès Occidental, es va decidir suprimir el programa de català progressiu. Els alumnes que començaven l'escolaritat rebien ja l'ensenyament en català i la resta de cursos s'anirien adaptant a aquest únic programa lingüístic. El calendari d'aplicació preveia que el curs 1993-94 tots els alumnes de l'escola realitzarien l'aprenentatge en català fos quin fos el curs en què es trobessin. De fet, la quantitat de matèries en català que, cada vegada més, s'havien anat impartint en el grup de català progressiu feia possible aquest darrer pas.

En conseqüència, es pot dir que el procés cap a la normalització lingüística a l'escola «Sant Salvador» ha estat gradual i eficaç, i que aquesta eficàcia s'ha aconseguit gràcies a dos factors determinants: la voluntat i la seguretat dels mestres com a professionals de l'ensenyament, i la confiança dels pares que, en conjunt, han valorat la informació que l'escola els ha donat, així com el treball realitzat pels mestres en la formació lingüística dels seus alumnes.¹

¹ Volem expressar el nostre agraïment als diferents equips directius que durant aquests anys han posat tots els mitjants possibles perquè el Projecte de Normalització Lingüística pogués realitzar-se. Als professors de la comissió de seguiment del Projecte, les hores extrascolars que hi han dedicat i a tots els professors la voluntat d'aplicar-lo. Finalment, també volem agrair la confiança dels pares i la subvenció rebuda per la Generalitat de Catalunya per elaborar el Projecte de Normalització Lingüística.

Referències bibliogràfiques

BLANCO, A., i altres. *Criteris per a l'elaboració d'un Projecte de Normalització Lingüística a l'EGB. A Segon simposi sobre l'ensenyament del català a no-catalanoparlants*. Eumo Editorial. Vic, 1991. Pàgs. 115-120.

BLANCO, A., i altres. *Valoració del procés de normalització lingüística en una escola d'alumnes majoritàriament castellanoparlants. A Segon simposi sobre l'ensenyament del català a no-catalanoparlants*. Eumo Editorial. Vic, 1991. Pàgs. 109-114.